

Z HISTÓRIE ČESKOSLOVENSKEJ FUTUROLOGIE IV. – RADOVAN RICHTA A ROZVOJ FUTUROLOGIE V ČESKOSLOVENSKU

Ivan KLINEC

FROM THE HISTORY OF THE CZECHOSLOVAK FUTUROLOGY IV. – RADOVAN RICHTA AND THE DEVELOPMENT OF FUTUROLOGY IN CZECHOSLOVAKIA

METES**Motivation - Education - Trust - Environment - Safety 2020**

ABSTRAKT

Radovan Richta bol popredným predstaviteľom prognostického a futurologického myslenia v Československu. Bol vedúcnim autorského kolektívu, ktorý spracoval a vydal štúdiu Civilizácia na rozcestí, ktorá je dodnes vysoko hodnotená u nás i v zahraničí. Bol tiež spoluautorom referátu, ktorý bol prednesený na prvej svetovej futurologickej konferencii. Napriek ideologickým limitom obdobia normalizácie, jeho dielo významne ovplyvnilo rozvoj spoločenských vied v Československu. Richtu je možno považovať za jedného z predstaviteľov československej futurologickej školy.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: civilizácia, prognostika, spoločnosť, budúcnosť, vedecko-technická revolúcia

ABSTRACT

Radovan Richta was a leading representative of prognostic and futurological thinking in Czechoslovakia. He was the leader of the author's team, which prepared and published the study Civilization at a Crossroads, which is still highly valued in our country and abroad. He was also a co-author of a paper presented at the First World Futurological Conference. Despite the ideological limits of the period of normalization, his work significantly influenced the development of the social sciences in Czechoslovakia. Richta can be considered one of the representatives of the Czechoslovak Futurological School.

KEY WORDS: civilization, prognosis, society, future, scientific-technical revolution

Úvod

Radovan Richta bol popredným predstaviteľom prognostického a futurologického myslenia v Československu. Bol vedúcnim autorského kolektívu, ktorý spracoval a vydal štúdiu Civilizácia na rozcestí, ktorá je dodnes vysoko hodnotená u nás i v zahraničí. Bol tiež spoluautorom referátu, ktorý bol prednesený na prvej svetovej futurologickej konferencii. Napriek ideologickým limitom obdobia normalizácie, jeho dielo významne ovplyvnilo rozvoj spoločenských vied v Československu. Richtu je možno považovať za jedného z predstaviteľov československej futurologickej školy.

Významným medzníkom rozvoja myslenia o budúcnosti v Československu bolo vypracovanie a následné publikovanie štúdie Civilizácia na rázcestí, ktorá dosiahla pomerne veľkú a prevažne pozitívnu medzinárodnú odozvu a je dodnes považovaná za klasické dielo futurologickej a prognostickej literatúry.

Radovan Richta sa narodil 6. 6. 1924 a zomrel 21. 7. 1983. Bol českým sociológom, prognostikom a futuroológom. Pôsobil ako riaditeľ Ústavu pre filozófiu a sociológiu ČSAV v Prahe. Od roku 1972 bol riadnym členom ČSAV.

Civilizácia na rázcestí

V roku 1965 bola vytvorená 23 členná pracovná skupina pri Filozofickom ústave ČSAV pre vypracovanie štúdie zaoberajúcej sa spoločenskými a ľudskými súvislosťami vedeckotechnickej revolúcie. Na jej čelo bol vymenovaný český filozof Radovan Richta a jedným zo zástupcov bol ďalší český filozof Ota Klein. Výsledky práce tejto pracovnej skupiny sa stali základom prvej československej publikácie zaoberajúcej sa budúcim vývojom spoločnosti a civilizácie.

V roku 1966 bola na základe výsledkov uvedenej pracovnej skupiny spracovaná a vydaná publikácia československého autorského kolektívu vedeného českým filozofom Radovanom Richtom nazvaná Civilizácia na rázcestí¹, ktorá vyšla v troch vydaniach v českom jazyku a v jednom vydaní v slovenskom jazyku a bola preložená do viacerých cudzích jazykov².

V roku 1972 vydal Radovan Richta s kolektívom knižnú publikáciu v nemčine pod názvom Technický pokrok a industriálna spoločnosť – Technische Fortschritt und Industrielle Gesellschaft³. Predhovor k tejto knihe napísal zakladateľ futurologie Ossip K. Flechtheim, ktorý ho nazval Pražská jar a budúcnosť - Der Prager Fruhling und die Zukunft⁴.

Československo na prvej medzinárodnej futurologickej konferencii

Výťah z publikácie Civilizácia na rázcestí spracovali štyria členovia autorského kolektívu tejto publikácie, a to Radovan Richta, Ota Klein, Bedřich Levčik a Irena Dubská a Bedřich Levčik ho predniesol ako referát na prvej medzinárodnej futurologickej konferencii v nórskom Oslo pod názvom The Prospective of the Scientific and Technological Revolution - Perspektíva vedecko-technickej revolúcie⁵. Na konferencii sa z vtedajšieho Československa zúčastnili Ota Klein a Bedřich Levčik⁶. Tento referát bol neskôr publikovaný v knižnej publikácii príspevkov z konferencie Mankind 2000,

¹Richta Radovan a kolektív (1967): Civilizace na rozcestí. Společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce. Nakladatelství Svoboda, Praha, Richta Radovan a kolektív (1969): Civilizace na rozcestí. Společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce. Svoboda, Praha, 1969, 420 str.

²Richta, Radovan (1969): Civilization at the Crossroads. Social and Human Implications of the Scientific and Technological Revolution. International Arts and Sciences Press, Prague, 372 str., Richta Radovan (Hrsg.) (1971): Richta-Report. Politische Ökonomie des 20. Jahrhunderts. Herausgegeben von Radovan Richta und Kollektiv. Marxismus-Bibliothek. Band 10. Makol Verlag, Frankfurt, 427 str.

³ Richta, Radovan und Kollektiv (1972): Technischer Fortschritt und Industrielle Gesellschaft. Eingeleitet von Ossip K. Flechtheim. Makol Verlag, Frankfurt am Mein

⁴ Flechtheim, Ossip K. (1972): Der Prager Fruhling und die Zukunft. Einleitung. In: Richta, Radovan und Kollektiv (1972): Technischer Fortschritt und Industrielle Gesellschaft. Eingeleitet von Ossip K. Flechtheim. Makol Verlag, Frankfurt am Mein

⁵ Richta, Radovan, Klein, Ota, Levčik, Bedřich, Dubská, Irena (1969): The Prospective of the Scientific and Technological Revolution. In: Jungk, Robert, Galtung, Johan (editors) (1969): Mankind 2000. Institute Fur Zukunftsfragen, Vienna, Mankind 2000, London, International Peace Research Institiute, Oslo, Universitetsforlaget, Oslo, Allen and Unwin, London, Klein, Ota (1969): Perspektíva vedecko-technické revolúcie (Spoluautoři I.Dubská, B.Levčik a R.Richta). Referát pro první mezinárodní kongres o výskumu budoucnosti, který se konal v Oslo ve dnech 11.-16.září 1967. In: Klein, Ota (1969): Životní styl a moderní civilizace. Vydavatelství Symposium, Praha

⁶Levčik, Bedřich, Klein, Ota (1968): Futurologický kongres v Oslo. In: Sociologický časopis č.2/1968

ktorej editormi boli futuroológovia Robert Jungk a Johan Galtung⁷. Preklad tohto referátu bol publikovaný v posmrtno vydanéj publikácii Ota Kleina Životní styl a moderní civilizace⁸.

Prognóza Československo 2000

V 70-ych rokoch bola vypracovaná dlhodobá prognóza Československo 2000 – prognóza vývoja československej spoločnosti. Túto prognózu vypracoval tím pod vedením Radovana Richtu⁹. Táto prognóza nebola verejne publikovaná. Ota Šulc uvádza, že bola vydaná v roku 1980 v ČSAV prognóza pod názvom Československo 2000 – prognóza vývoja socialistickej spoločnosti do roku 2000^{10,11}.

Záver

Radovan Richta svojim dielom Civilizácia na rázcestí vytvoril nadčasovú štúdiu, ktorej hodnota v čase vzniku najmä z politických dôvodov nebola docenená. Pri 50-om výročí tejto publikácie bol jej anglický preklad znovu vydaný v poprednom vydavateľstve De Gruyter¹², čo je nepochybne uznaním kvalít tejto štúdie.

Vybraná bibliografia

Knihy

- Richta, Radovan a kolektív (1966): Civilizace na rozcestí. Společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce. Nakladatelství Svoboda, Praha
- Richta, Radovan a kolektív (1967): Civilizace na rozcestí. Společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce. Nakladatelství Svoboda, Praha
- Richta Radovan a kolektív (1969): Civilizace na rozcestí. Společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce. Svoboda, Praha, 420 str.
- Richta Radovan (Hrsg.) (1971): Richta-Report. Politische Ökonomie des 20. Jahrhunderts. Herausgegeben von Radovan Richta und Kollektiv. Marxismus-Bibliothek. Band 10. Makol Verlag, Frankfurt
- Richta, Radovan und Kollektiv (1972): Technischer Fortschritt und Industrielle Gesellschaft. Eingeleitet von Ossip K. Flechtheim. Makol Verlag, Frankfurt am Mein
- Richta, Radovan (2017): Civilisation at the Crossroads. Social and Human Implications of the Scientific and Technological Revolution. Routledge, 372 str

Články a zborníky

- Richta, Radovan (1966): Povaha a souvislosti vědeckotechnické revoluce. In: Sociologický časopis č.2 / 1966

⁷ Richta, Radovan, Klein, Ota, Levčik, Bedřich, Dubská, Irena (1969): The Prospective of the Scientific and Technological Revolution. In: Jungk, Robert, Galtung, Johan (editors) (1969): Mankind 2000. Institute Fur Zukunftsfragen, Vienna, Mankind 2000, London, International Peace Research Institute, Oslo, Universitetsforlaget, Oslo, Allen and Unwin, London

⁸ Klein, Ota (1969): Životní styl a moderní civilizace. Vydavatelství Symposium, Praha

⁹ Radovan Richta – Wikipedia, 24. 3. 2017

¹⁰ Československo 2000 – prognóza vývoje socialistickej spoločnosti do roku 2000. ČSAV, Praha, 1980 – uvedené v Šulc, Ota (1989): Informace v prognostické činnosti. UVTEI, Praha

¹¹ Šulc, Ota (1989): Informace v prognostické činnosti. UVTEI, Praha

¹² Richta, Radovan (2017): Civilisation at the Crossroads. Social and Human Implications of the Scientific and Technological Revolution. Routledge, 372 str

- Richta, Radovan (1968): Vědeckotechnická revoluce a alternativy moderní civilizace. In: Sociologický časopis č.5 / 1968
- Richta, Radovan (1968): Za dr. Otou Kleinem. In. Sociologický časopis č. 6/1968, Ročník 4, str. 752
- Richta Radovan a kolektiv (1969): Civilizace na rozcestí. Společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce. Svoboda, Praha, 420 str.
- Richta, Radovan (1969): Civilization at the Crossroads. Social and Human Implications of the Scientific and Technological Revolution. International Arts and Sciences Press, Prague
- Richta, Radovan, Klein, Ota, Levčík, Bedřich, Dubská, Irena (1969): The Prospective of the Scientific and Technological Revolution. In: Jungk, Robert, Galtung, Johan (editors) (1969): Mankind 2000. Institute Fur Zukunftsfragen, Vienna, Mankind 2000, London, International Peace Research Institute, Oslo, Universitetsforlaget, Oslo, Allen and Unwin, London
- Richta, Radovan, Šulc, Ota (1969): Forecasting and the scientific and technological revolution. In: In: International Social Science Journal. Futurology. UNESCO, Paris, Volume XXI, Number 4, 1969
- Richta Radovan (Hrsg.) (1971): Richta-Report. Politische Ökonomie des 20. Jahrhunderts. Herausgegeben von Radovan Richta und Kollektiv. Marxismus-Bibliothek. Band 10. Makol Verlag, Frankfurt
- Richta, Radovan und Kollektiv (1972): Technischer Fortschritt und Industrielle Gesellschaft. Eingeleitet von Ossip K. Flechtheim. Makol Verlag, Frankfurt am Mein
- Richta, Radovan (1974): Scientific and Technological Revolution and Prospects of Social Development. VIII. World Congress of Sociology, Toronto, August 19th – 24th 1974, 40 str.
- Richta, Radovan (2017): Civilisation at the Crossroads. Social and Human Implications of the Scientific and Technological Revolution. Routledge, 372 str

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- Klein, Ota (1966): Vědeckotechnická revoluce a životní sloh (Několik myšlenek k problematice). In: Sociologický časopis č. 2 / 1966
- Klein, Ota (1969): Krize emocionality. In: Sociologický časopis č.2 / 1969
- Klein, Ota (1969): Životní styl a moderní civilizace. Vydavatelství Symposium, Praha
- Klein, Ota (1969): Perspektiva vědecko-technické revoluce (Spoluautoři I.Dubská, B.Levčík a R.Richta). Referát pro první mezinárodní kongres o výskumu budoucnosti, který se konal v Oslo ve dnech 11.-16.září 1967. In: Klein, Ota (1969): Životní styl a moderní civilizace. Vydavatelství Symposium, Praha
- Klein, Ota, Zeleny, Jindrich (2011): Dynamics of Change: Leadership, the Economy, Organizational Structure, and Society. In: Farrel, R. Barry (editor) (2011): Leadership in East European Communism, 1945-1970. Aldine Transaction, New Brunswick, London, str. 199-223
- Richta, Radovan a kolektiv (1966): Civilizace na rozcestí. Společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce. Nakladatelství Svoboda, Praha
- Richta, Radovan (1966): Povaha a souvislosti vědeckotechnické revoluce. In: Sociologický časopis č.2 / 1966
- Richta, Radovan a kolektiv (1967): Civilizace na rozcestí. Společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce. Nakladatelství Svoboda, Praha
- Richta, Radovan (1968): Vědeckotechnická revoluce a alternativy moderní civilizace. In: Sociologický časopis č.5 / 1968
- Richta, Radovan (1968): Za dr. Otou Kleinem. In. Sociologický časopis č. 6/1968, Ročník 4, str. 752
- Richta Radovan a kolektiv (1969): Civilizace na rozcestí. Společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce. Svoboda, Praha, 420 str.
- Richta, Radovan (1969): Civilization at the Crossroads. Social and Human Implications of the Scientific and Technological Revolution. International Arts and Sciences Press, Prague
- Richta, Radovan, Klein, Ota, Levčík, Bedřich, Dubská, Irena (1969): The Prospective of the Scientific and Technological Revolution. In: Jungk, Robert, Galtung, Johan (editors) (1969): Mankind

2000. Institute Fur Zukunftsfragen, Vienna, Mankind 2000, London, International Peace Research Institute, Oslo, Universitetsforlaget, Oslo, Allen and Unwin, London
- Richta, Radovan, Šulc, Ota (1969): Forecasting and the scientific and technological revolution. In: In: International Social Science Journal. Futurology. UNESCO, Paris, Volume XXI, Number 4, 1969
- Richta Radovan (Hrsg.) (1971): Richta-Report. Politische Ökonomie des 20. Jahrhunderts. Herausgegeben von Radovan Richta und Kollektiv. Marxismus-Bibliothek. Band 10. Makol Verlag, Frankfurt
- Richta, Radovan und Kollektiv (1972): Technischer Fortschritt und Industrielle Gesellschaft. Eingeleitet von Ossip K. Flechtheim. Makol Verlag, Frankfurt am Mein
- Richta, Radovan (1974): Scientific and Technological Revolution and Prospects of Social Development. VIII. World Congress of Sociology, Toronto, August 19th – 24th 1974, 40 str.
- Richta, Radovan (2017): Civilisation at the Crossroads. Social and Human Implications of the Scientific and Technological Revolution. Routledge, 372 str.
- Radovan Richta – Wikipedia, 24. 3. 2017
- Rocca, Gordon L. (1981): “A Second Party in Our Midst“: The History of the Soviet Scientific Forecasting Association. In: Social Studies of Science. SAGE Publications, Ltd., London, UK, Beverly Hills, California, Volume 11, No.2, May 1981

ADRESA AUTORA

Ing. Ivan KLINEC

Ekonomický ústav SAV, Šancová 56, 81105 Bratislava, Slovenská republika

e-mail: ivan.klinec@gmail.com

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.